

กลวิธีทางวรรณศิลป์และภาพความเป็นอื่นในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์
The Literary Strategies and Otherness Images of Poetry
of Angkarn Chanthathip.

สรียกานต์ ยี่เก็งเอี่ยม*

Sariyagan Yeekengaem

สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Thai Language Program, Faculty of Humanities Social Sciences,

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Sariyagan587@hotmail.com

Received: May 30, 2021

Revised: July 15, 2021

Accepted: July 22, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษากลวิธีทางวรรณศิลป์และภาพความเป็นอื่นที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ ผลการศึกษา พบว่า กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ ปรากฏอยู่ 3 ด้าน ได้แก่ 1) กลวิธีการสรรคำ คือ การสรรคำในลักษณะต่าง ๆ มาแต่งกวีนิพนธ์ ได้แก่ การใช้คำซ้ำ การใช้คำเลียนเสียง การใช้คำไวพจน์และการใช้คำสแลง 2) กลวิธีการใช้เสียงของคำ ที่ทำให้เกิดความไพเราะ เกิดจังหวะลีลาชวนให้น่าอ่านและเกิดความหมายอย่างลึกซึ้ง 3) กลวิธีการใช้โวหารภาพพจน์ ได้แก่ อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน การกล่าวอ้างถึงและสัญลักษณ์ ส่วนประเด็นการนำเสนอภาพความเป็นอื่นในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ พบว่า มีการนำเสนอภาพความเป็นอื่น 3 ด้าน ได้แก่ 1) อำนาจรัฐกับกระบวนการทำให้ชนกลุ่มน้อยเป็นคนอื่น เกิดจากรัฐไม่เห็นความสำคัญและใช้อำนาจทำให้ชนกลุ่มน้อยกลายเป็นคนอื่นในบริบทพื้นที่ของตนเอง 2) สังคมพหุวัฒนธรรมกับการนำเสนอภาพต่างคนต่างเป็นอื่น เช่น ความแตกต่างระหว่างภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่างคนต่างเป็นอื่น 3) คนชายขอบกับภาพความเป็นอื่นทั้งที่ไม่ใช่คนอื่น การศึกษากลวิธีทางวรรณศิลป์และภาพความเป็นอื่นในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ เป็นเพียงการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อให้เห็นความสำคัญของชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มคนชายขอบที่ดำรงอยู่ในสังคมไทยและสังคมโลก

คำสำคัญ: กลวิธีทางวรรณศิลป์ ภาพความเป็นอื่น กวีนิพนธ์ อังคาร จันทาทิพย์

* รองศาสตราจารย์สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Abstract

The objective of this article was to study the methods of the otherness and the presentation of the images in the poetry of Angkarn Chantathip. The study found that the literary methods used in the poetry of Angkarn Chantatip are: 1) diction or selection of words: repetition, onomatopoeia, synonyms and slangs; 2) word sounds: pleasant-sounding words, rhythmic words, and meaning-generating words; 3) methods of figure of speech: metaphors, personification, allusion and symbols. As regards the presentation of otherness, it was found that the otherness was presented in three aspects. 1) State power and marginalization of ethnic minorities: the state did not appreciate the significance of the ethnic groups, thus marginalizing them in their own context. 2) A multi-pluralistic society and the presentation of otherness such as difference in language, religion and cultures led to otherness. 3) Marginalized people and otherness. The present study was only an analysis of a social phenomenon to enable us to understand the significance of the minority groups or the marginalized groups existing in a Thai society and global one.

Keywords: Literary strategies, Otherness, Poetry, Angkarn Chantathip

บทนำ

กวีนิพนธ์ไทย คือ งานวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมได้รับสืบทอดรูปแบบและขนบมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นงานเขียนที่ยึดรูปแบบฉันทลักษณ์ที่มีการสืบทอดมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังเป็นความงามด้านภาษาที่ถูกร้อยเรียงและวางตำแหน่งของคำอย่างเหมาะสมตามลักษณะบังคับอย่างมีวรรณศิลป์ มุ่งสร้างอารมณ์สุนทรีย์ มักมีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์โดยสะท้อนให้เห็นประสบการณ์ชีวิตมนุษย์ อาจมีรูปแบบเป็นนิทาน นิยาย หรือบทละคร (กุสุมา รักขมณี, 2534) กวีนิพนธ์ในสมัยก่อนเปรียบได้กับงานวิจิตรศิลป์ เพราะกวีมักให้ความสำคัญกับสุนทรียภาพ เช่น ความงามด้านคำ ความงามด้านเสียงคำที่ไพเราะ และความงามด้านภาพพจน์การเปรียบเทียบ ทำให้เห็นถึงความพิถีพิถันและชั้นเชิงของกวี ที่ได้นำเสนอผ่านกวีนิพนธ์ทั้งที่เป็นวรรณคดีราชสำนัก วรรณคดีชาวบ้าน และวรรณกรรมชาดก

จุดเปลี่ยนของกวีนิพนธ์ไทย เริ่มต้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) มีการเปลี่ยนแปลงจากยุควรรณกรรมแบบเดิมเป็นวรรณกรรมแบบใหม่ที่เป็นสากล ในวงการกวีนิพนธ์ไทยมีการเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดการแต่งกวีนิพนธ์ ดังที่ สายทิพย์ นุกุลกิจ (2543) ให้ความเห็นว่า ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5 การแต่งกวีนิพนธ์เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแนวการเขียน ซึ่งจากเดิมเขียนเพื่อ “สื่ออารมณ์” มาเป็นเขียนเพื่อ “สื่อความคิด” ลักษณะดังกล่าวปรากฏชัดเจนเมื่อนายทิม สุขยางค์ (หลวงพัฒนาพงศ์ภักดี) มีโอกาสติดตามเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง คุณทัฬหีไปปราบฮ่อ ได้เขียนนิราศหนองคายสื่อความคิดเชิงวิพากษ์วิจารณ์ของสิ่งต่าง ๆ รอบตัวตลอดการเดินทางไปทัพ แทนการเขียนนิราศเพื่อระบายนามการพราจจากนางอันเป็นที่รัก ดังนั้นแนวการเขียนกวีนิพนธ์จึงเปลี่ยนไป และได้ก้าวสู่ยุคของกวีนิพนธ์สมัยใหม่ในที่สุด

แม้ว่ากวีนิพนธ์สมัยใหม่จะมีการเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดในการแต่งดังที่ได้กล่าวมาแล้ว แต่ในด้านการนำเสนอ กวีนิพนธ์ ยังต้องอาศัยรูปแบบฉันทลักษณ์ที่ได้สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ เห็นได้ว่า

กวียังคงนำเสนอกวีนิพนธ์ผ่านโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย และมีการประดิษฐ์คิดค้นฉันทลักษณ์ใหม่ ๆ ขึ้นมาเป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง แต่ถึงกระนั้นฉันทลักษณ์ที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ ยังคงเป็นแม่แบบและมีบทบาทต่อการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์ ด้วยเหตุที่คนไทยยังคงต้องการสุนทรียภาพจากการอ่านกวีนิพนธ์และภาษาไทยคือภาษาที่มีจังหวะ ฉะนั้น กวีในยุคปัจจุบันจึงนิยมเดินตามรูปแบบฉันทลักษณ์ที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ (ดวงมน จิตรจำนงค์, 2543)

ในระหว่างที่ผ่านมามีงานศึกษากวีนิพนธ์ไทยอย่างหลากหลาย ดังเช่น กิรติ ณะไชย (2557) ได้ศึกษา “ฉันทลักษณ์ในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่: การสืบทอด การสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์กับสุนทรียภาพทางวรรณศิลป์” วรรณภา ชานาญกิจ (2549) ได้ศึกษา “ขนบวรรณศิลป์กับประพันธ์ศาสตร์ไทยสมัยใหม่ ในกวีนิพนธ์ของอังคาร กัลยาณพงศ์และเนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ รวมถึง ปัญธิกา วรรณชาติ (2550) ได้ศึกษา “คุณค่าของบทประพันธ์ในรวมบทกวีนิพนธ์บ้านเก่า ของโชคชัย บัณฑิต งานวิชาการด้านกวีนิพนธ์เหล่านี้มุ่งให้ความสำคัญกับการศึกษาความงามในด้านสุนทรียภาพและการสืบทอด สืบสรรค์ขนบทางกวีนิพนธ์ที่รับมาจากกวีโบราณ แต่การศึกษากวีนิพนธ์ในครั้งนี้ นอกจากจะศึกษากลวิธีทางวรรณศิลป์แล้ว ผู้วิจัยยังนำแนวคิดความเป็นอื่นมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นภาพความคิดที่เป็นสากล และเป็นการใช้มุมมองแนวใหม่ในการศึกษากวีนิพนธ์

กวีของไทยในยุคปัจจุบันนามหนึ่งที่มีผลงานน่าสนใจ คือ อังคาร จันทาทิพย์ ซึ่งมีผลงานรวมเล่มกวีนิพนธ์ที่ได้รับรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนหรือรางวัลซีไรต์ถึง 2 เล่ม ได้แก่ กวีนิพนธ์ชุด “หัวใจห้องที่ห้า” ได้รับรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนประจำปี พ.ศ. 2556 และ กวีนิพนธ์ชุด “ระหว่างทางกลับบ้าน” ได้รับรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนประจำปี พ.ศ. 2562 จุดเด่นของกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ คือการนำเสนอ กวีนิพนธ์ด้วยกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ประณีต ถึงแม้จะเป็นกวีนิพนธ์สมัยใหม่ อังคาร จันทาทิพย์ก็ยังรักษารูปแบบความงามด้านวรรณศิลป์ เห็นได้ว่า กวีมีความรู้ด้านภาษาไทยและกลวิธีทางวรรณศิลป์ซึ่งถูกนำมาใช้ในงานกวีนิพนธ์อย่างชำนาญ ส่วนคำว่ากลวิธีทางวรรณศิลป์นั้นเป็นคำศัพท์สำคัญทางวรรณกรรมที่ถูกนำมาใช้ในการแต่งวรรณกรรมและการวิเคราะห์วรรณกรรม ดังที่ สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา (2541) กล่าวว่าไว้ว่ากลวิธีทางวรรณศิลป์เป็นแนวทางหรือรูปแบบในการแต่งคำประพันธ์ ซึ่งประกอบด้วยการสรรคำ ความหมายของคำ รวมถึงโวหารการเปรียบเทียบในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจอันลึกซึ้ง เกิดจากจินตนาการที่เกี่ยวกับโลกมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างโลกกับมนุษย์ อันจะก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ

กวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ นอกจากจะมีความโดดเด่นในด้านกลวิธีทางวรรณศิลป์แล้ว ยังโดดเด่นเรื่องแนวคิดที่ถูกนำเสนอผ่านกวีนิพนธ์ อังคารได้นำเสนอให้เห็นภาพของ คนไร้บ้าน คนพลัดถิ่น คนกลุ่มน้อย ที่มีความเป็นอื่น (The otherness) ในเชิงพื้นที่ การเมือง สังคม วัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจ และรัฐชาติใน ส่วนแนวคิดเรื่องความเป็นอื่นนี้ ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ (2543) ได้ให้ความเห็นว่า ความเป็นอื่นเป็นวาทกรรมชุดหนึ่งในสังคมไทยที่มีการสร้างและให้ความหมายคู่ตรงข้าม โดยมีแกนกลางหรือระเบียบที่เป็นมาตรฐานวัดหน่วยย่อยของสังคม กลุ่มชนที่เข้าถึงแกนกลางหรือระเบียบที่เป็นมาตรฐานก็คือกลุ่มชนที่เป็นกลุ่มชนหลักของประเทศ ส่วนกลุ่มชนที่เข้าไม่ถึงคือ คนอื่นที่มีความเป็นอื่น นอกจากนี้ อานันท์ กาญจนพันธ์ (2553) ยังได้กล่าวว่า ระบบวัฒนธรรมของสังคม ได้สร้างความเป็นอื่น อีกหลายประการ ได้แก่ ผู้ป่วย โรคร้ายแรงทางเพศ คนวิกลจริต คนบ้าจิตเวช เกย์ คนพิการ ชาวเขา ผู้อพยพ ซึ่งเป็นอัตลักษณ์แบบหนึ่งสิ่งสำคัญที่สุดแห่งความเป็นอื่น คือ พหุวัฒนธรรม วัฒนธรรมรองในวัฒนธรรมหลัก การกีดกันคนออกไปจากสังคมไปสู่ความเป็นอื่นนั้นมีความเนียนแม้แต่ผู้ถูกกีดกันก็ยังยอมรับในตำแหน่งหน้าที่ที่สังคมกำหนดให้เขา

เมื่อย้อนมองเข้ามาที่งานกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ ทั้งกวีนิพนธ์ชุด “หัวใจห้องที่ห้า” กวีนิพนธ์ชุด “ระหว่างทางกลับบ้าน” และกวีนิพนธ์ชุด “หนทางและที่พักพิง” ล้วนนำเสนอให้เห็นทั้งกลวิธีทางวรรณศิลป์ อันเป็นเครื่องมือที่อังคารใช้ในการนำเสนอเรื่องราวของ “ความเป็นอื่น” ทำให้เห็นภาพคนตัวเล็กตัวน้อยที่ถูกผลักออกจากศูนย์กลาง และมีการสร้างความหมายให้กลุ่มคนเหล่านั้นเป็นคนอื่นที่มีความเป็นอื่นไปจากคนกลุ่มใหญ่ จากความสำคัญที่ผู้วิจัยอธิบายมานี้ จึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความหมายและตีความเพื่อให้เห็นความกระจ่างและองค์ความรู้อันเกิดจากการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์
2. เพื่อศึกษาภาพความเป็นอื่นที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นการวิจัยตีความจากเอกสาร ซึ่งจะศึกษาจากตัวบทวรรณกรรมของอังคาร จันทาทิพย์ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ กวีนิพนธ์ชุด “หัวใจห้องที่ห้า” ได้รับรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนประจำปี พ.ศ. 2556 กวีนิพนธ์ชุด “ระหว่างทางกลับบ้าน” ได้รับรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียนประจำปี พ.ศ. 2562 และกวีนิพนธ์ชุด “หนทางและที่พักพิง” ตีพิมพ์ในปี พ.ศ. 2552 ทั้งนี้ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างวรรณกรรมเพียงบางตัวอย่างเพื่อประกอบการอธิบายเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น โดยผู้วิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

- 1.1 รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกวีนิพนธ์และกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์
- 1.2 รวบรวมแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับกลวิธีทางวรรณศิลป์และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความเป็นอื่น

2. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

- 2.1 วิเคราะห์กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์
  - 2.1.1 กลวิธีการสรรคำ
  - 2.1.2 กลวิธีการใช้เสียงของคำ
  - 2.1.3 กลวิธีการใช้โวหารภาพพจน์
- 2.2 วิเคราะห์ภาพความเป็นอื่นที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์
  - 2.2.1 อำนาจรัฐกับกระบวนการทำให้ชนกลุ่มน้อยให้เป็นคนอื่น
  - 2.2.2 สังคมพหุวัฒนธรรมกับการนำเสนอภาพต่างคนต่างเป็นอื่น
  - 2.2.3 คนชายขอบกับภาพความเป็นอื่นทั้งที่ไม่ใช่คนอื่น

3. ขั้นนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยโดยเรียงเรียงผลการวิจัย สรุปรูป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ โดยนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

กวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ มีกลวิธีทางวรรณศิลป์และภาพความเป็นอื่นที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ ตามที่ได้วิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีที่ตั้งเป็นกรอบไว้ ผู้วิจัยจึงขอสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์

กลวิธีทางวรรณศิลป์เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการประพันธ์กวีนิพนธ์ กวีแต่ละคนมีกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่มีลักษณะเฉพาะตัว แสดงให้เห็นความสามารถด้านอักษรศาสตร์และชั้นเชิงทางกวีที่มีความประณีตพิถีพิถันในการสรรหาคำมาใช้ในกวีนิพนธ์ อีกทั้งความหมายของคำและความเปรียบเทียบในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งเป็นวิธีการที่สืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ สามารถปรับประยุกต์ใช้กับกวีนิพนธ์ในบริบทสังคมสมัยใหม่ได้อย่างแยบยล ดังนั้นผู้วิจัยจึงขออธิบายกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ ดังประเด็นต่อไปนี้

1.1 กลวิธีการสรรคำ การสรรคำเป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่กวีเลือกสรรคำมาใช้ในการแต่งกวีนิพนธ์ ผู้แต่งมักสรรคำต่าง ๆ ในคลังคำมาเรียงร้อยให้เกิดความหมายและทำหน้าที่สื่อความหมายไปยังผู้อ่าน ให้เกิดความเข้าใจ เกิดจินตภาพและเกิดความรู้สึกคล้อยตาม หน้าที่สำคัญของกวีที่ถือได้ว่าเป็น “ช่างแห่งถ้อยคำ” จึงต้องทำหน้าที่ในการคัดสรรถ้อยคำที่มีความไพเราะและสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน มาบรรจุลงในรูปแบบของกวีนิพนธ์ ไม่ว่าจะเป็นฉันทลักษณ์ชนิดต่าง ๆ เกิดเป็นงานสร้างสรรค์ทางความคิด และจินตนาการ ตลอดจนการสื่อความหมายทางอารมณ์ และยังเป็นการแสดงชั้นเชิงทางกวีอีกด้วย (รื่นฤทัย สัจจพันธุ์, 2555) ซึ่งในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ มีวิธีการสรรคำอยู่ 3 วิธีดังนี้

1.1.1 การใช้คำซ้ำ ในลักษณะที่เรียกว่า การใช้คำซ้ำโดยตรง (Repetitive Reduplication) หมายถึงการใช้คำซ้ำเพื่อเน้นย้ำน้ำหนักของคำให้เพิ่มมากขึ้น ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพและเกิดอารมณ์คล้อยตาม ดังตัวอย่างในบทกวีนิพนธ์ “ระหว่างทางกลับบ้าน” ที่อังคารใช้คำซ้ำได้อย่าง วิจิตรบรรจง มีเนื้อความว่า

ค่อยค่อยผ่านหมู่บ้านอย่างเจิบเจิบ	ค่อยค่อยเรียบผ่านภูเขาเข้ามาใกล้ใกล้
ทีละผืนทีละแปลงค่อยแบ่งไป	เปลี่ยนเป็นเงินก้อนใหญ่ไม่นานวัน
ค่อยค่อยงอกค่อยค่อยเคยค่อยเลยเจิบ	ค่อยค่อยเรียบค่อยค่อยเคยค่อยเลยผ่าน
ดาวดอกเห็บค่อยค่อยแบ่งค่อยค่อยบาน	ค่อยค่อยसानผืนใหม่ใกล้เข้ามา

(อังคาร จันทาทิพย์, 2562)

จากบทกวีข้างต้น อังคารได้ใช้คำซ้ำ คือ คำว่า “ค่อยค่อย” ในหลายตำแหน่งของกวีนิพนธ์ที่เป็นกลอนแปด การใช้คำซ้ำดังกล่าวเป็นการเน้นย้ำน้ำหนักของคำว่า “ค่อย” ให้มีลักษณะการเคลื่อนไหวอย่างช้า ๆ ดังเช่น “ค่อยค่อยผ่าน” “ค่อยค่อยसान” และสร้างความมีชีวิตให้เกิดขึ้นแก่กวีนิพนธ์นี้ได้อย่างลึกซึ้ง ดังเช่น “ค่อยค่อยแบ่ง” “ค่อยค่อยบาน” “ค่อยค่อยงอก” เป็นที่น่าสังเกตว่า การใช้คำซ้ำคำว่า “ค่อยค่อย” ของอังคารจะเป็นการซ้ำเพื่อเน้นย้ำน้ำหนักให้มีความหมายชัดเจนมากขึ้นก็จริง แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นการใช้คำซ้ำแบบเล่นคำอีกด้วย ทำให้เกิดความไพเราะและมีความหมายที่หนักแน่นขึ้นอีกด้วย

1.1.2 การใช้คำเลียนเสียง (Onomatopoeia) เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่กวีใช้คำให้เกิดเสียงต่าง ๆ หรือที่เรียกว่า “สัทพจน์” เช่น เสียงลมพัดใบไม้ครืน ๆ เสียงน้ำตกซ่า ๆ เสียงฟ้าผ่าเปรี้ยง ๆ เสียงช้างแปรัน ๆ หรือเสียงดนตรีต่าง ๆ การใช้คำเลียนเสียงธรรมชาติถือเป็นทักษะขั้นสูงและเป็นชั้นเชิงฝีมือของกวี ดังจะเห็นจากบทกวีนิพนธ์ที่ชื่อว่า “หนทางและที่พักพิง” ที่มีเนื้อความว่า

ดนตรีแต่ละนางต่างสรร	ขึ้นโหมประโคมประชัน
ครีครวด โครกคราก ขากรรณ	
กรอดแกรด พืดพาด ปาดปน	น้ำลายฟุ่มนล้น
ผมแผ่ยุ่งเหยิงกระเซิงกระจาย	

(อังคาร จันทาทิพย์, 2552)

จากเนื้อหาข้างต้น เป็นเหตุการณ์ที่เจ้าชายสิทธัตถะตัดสินใจหนีออกบวช พระองค์ทรงเห็นนางรำนอนกอดก่ายกัน บางคนก็มีเสียงกรน บางคนก็นอนน้ำลายฟูมปาก เป็นภาพที่ไม่ได้งดงามเหมือนช่วงเวลาที่ทำให้การแสดงร้ายรำ พระองค์ทรงเบื่อหน่ายในความสุขที่ไม่จริงจังยั่งยืน จากนั้นจึงได้ขี่ม้าออกไปจากเมือง ในเนื้อหาตอนนี้ อังคาร จันทาทิพย์ ได้ใช้คำเลียนเสียงกรนของนางรำ คือ คำว่า ครืดคราด โครกคราก กรอดแกรด ฟืดฟาด ทำให้ผู้อ่านเกิดจินตภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จนนำไปสู่การมีอารมณ์ร่วมอีกด้วย

1.1.3 การใช้คำไวพจน์ เนื่องจากภาษาไทยเป็นภาษาที่มีถ้อยคำจำนวนมาก ทั้งที่เป็นคำไทยแท้และเป็นคำภาษาต่างประเทศที่ไทยยืมมาใช้ เช่น คำภาษาบาลี-สันสกฤต คำภาษาเขมร ดังนั้นจึงมีคำที่รูปศัพท์ต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกันที่ไทยเราเรียกว่า “คำหลาก” หรือ “คำพ้องความหมาย” ซึ่ง อังคาร จันทาทิพย์ ได้มีการนำคำไวพจน์มาเรียงร้อยให้เกิดความหมายและความไพเราะ ดังเนื้อความว่า

หนึ่งหยดยะเยือกห้อง	นทีขยาย
หยาดหนึ่งสาดธารสาย	เสียดฟ้า
ฝนล่องหิมาลัยละลาย	หลังคาโลก
อุทกร่ำสู่หล้า	ราบกว้างทะเลไกล

(อังคาร จันทาทิพย์, 2556)

จากตัวอย่างจะเห็นว่ามีการนำคำไวพจน์มาใช้ในหลายตำแหน่งของโคลงสี่สุภาพ มีคำที่มีความหมายว่าแม่น้ำอยู่ 3 คำ ได้แก่ คำว่า “นที” “ธาร” และ “อุทก” ทั้ง 3 คำนี้เป็นคำศัพท์ภาษาบาลี-สันสกฤตที่ไทยยืมมาใช้ นอกจากนี้ยังมีคำที่หมายถึงโลกอยู่ 1 คำ คือคำว่า “หล้า” คำไวพจน์ที่อังคารนำมาใช้นอกจากทำให้กวีนิพนธ์เกิดความหมายอย่างมีเอกภาพแล้ว ยังเกิดความไพเราะอีกด้วย ทำให้เห็นถึงความหลากหลายของคำในภาษาไทยและทำให้เห็นภาษากวีที่ต้องใช้คำทำงานร่วมกับจินตนาการของกวี

1.1.4 การใช้คำสแลง เป็นการนำเอาความทันสมัยมาเสนอผ่านถ้อยคำที่คนในยุคปัจจุบันใช้อย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็น เฟซบุ๊ก ไลน์ หรือสื่อออนไลน์อื่น ๆ ซึ่งมักพบเห็นว่า มักมีคำศัพท์สแลงแปลก ๆ ที่ใช้ในกลุ่มวัยรุ่น ซึ่ง อังคาร จันทาทิพย์ นำคำเหล่านี้มาแต่งเพื่อล้อเลียนการใช้คำของวัยรุ่นในปี จจุบันนี้ ดังเนื้อความว่า

แมก้เง้ออออ อย่างจึ้งทุกทีแหละ	แบร์ แบะ แบะ เด็กบ๊อง ไอน้องรั้ว
แอ็บซริม ครี ครี อีอิ กั้ว	เนียนแบบมั่ว เก้า กร่าง ช้างช้าง กูรู กู
ขำจุบเบย คิดบวก พวกกล้าหลัง	พ่อเคยบอกหลายครั้งหยุดทั้งคู่
พวกโลกสวย เต๋วซึ้ง เต๋วมรั้งรู้	พ่อคะหนุอ่านตำราจนตาตาย

(อังคาร จันทาทิพย์, 2562)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่าการนำคำศัพท์สแลงของวัยรุ่นมาใช้ในกวีนิพนธ์ ได้แก่ คำว่า “อย่างจึ้ง” แทนคำว่า “อย่างนี้” คำว่า “แบร์” หมายถึง คำที่ใช้แทนการแลกลิ้น คำว่า “เด็กบ๊อง” หมายถึง อาการบ๊อบ คำว่า “แอ็บ” หมายถึง อาการไม่ปกติ ทำที่เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ คำว่า “ครีครี” และ “อีอิ” หมายถึง อาการหัวเราะแบบขำ ๆ นอกจากนี้ยังพบว่า มีคำศัพท์ที่เขียนผิดแยกไปจากเดิม ดังเช่น คำว่า “กู” เขียนเป็น “กูรู” คำว่า “จึ้งเลย” เขียนเป็น “จุบเบย” คำว่า “เต๋ยว” เขียนเป็น “เต๋ว” ฉะนั้นคำสแลงที่ปรากฏในงานกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ เป็นเพียงสิ่งที่กวีอยากสื่อให้เห็นถึงความเป็นสมัยใหม่ เช่น การใช้ภาษาของกลุ่มวัยรุ่นที่มีความผิดแยกไปจากเดิม เป็นอารมณ์ของการล้อเลียนผสมกับความอารมณ์ขันของกวีที่สะท้อนผ่านมุมมองเล็ก ๆ ในกวีนิพนธ์

1.2 กลวิธีการใช้เสียงของคำ เป็นการสร้างจังหวะลีลาโดยใช้เสียงของคำให้เกิดประโยชน์ ดังจะเห็นว่า กวีนิพนธ์ในสมัยโบราณ แต่งขึ้นเพื่ออ่านและเพื่อการขับร้อง (ดวงมน จิตรจางค์, 2543) ดังนั้น

เรื่องเสียงและจังหวะของคำเป็นเรื่องที่สำคัญมาก แม้ในปัจจุบันนี้ก็เช่นเดียวกัน เสียงของคำและจังหวะลีลา ก็ยังเป็นสิ่งที่ชวนให้กวีนิพนธ์น่าอ่าน เพราะกวีในปัจจุบันได้สืบทอดความมีสุนทรียภาพจากกวีโบราณ ซึ่งนอกจากกวีนิพนธ์สมัยใหม่จะนำเสนอแนวคิดหรือปรัชญาชีวิตแล้ว ยังต้องสืบทอดความไพเราะของกวีนิพนธ์ผ่านเสียงของคำและจังหวะลีลาอีกด้วย

ในงานกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ มีกลวิธีทางวรรณศิลป์เรื่องการใช้เสียงของคำอย่างหลากหลายและน่าสนใจ ผู้วิจัยขอยกบางตัวอย่างเพื่อให้เห็นว่า อังคาร มีการสืบทอดขนบทางกวีนิพนธ์ไทยไว้อย่างเข้มข้น ถึงแม้ว่าจะเป็นกวีในยุคสมัยใหม่ แต่ก็ไม่มีล้มกลวิธีทางวรรณศิลป์แบบเก่า ดังจะเห็นในกวีนิพนธ์ชุด “หัวใจห้องที่ห้า” ดังความว่า

คล้ายเสียง “ครกมอง” ของหมู่บ้าน	แว่วจากลานตำข้าวแต่เช้ารุ่ง
ตึก ตับ ตูบ ยุบ ยก ตกกระทิง	ไหวหุ้ง สะเทือนลาน กังวานสะท้อน
ก้องไปไกลกลับสอดรับกัน	เสียงแห่งวันประสานผสมแต่กลมอ่อน
งายเร่งรัว ครวเร่งเร้า เต่าไฟร้อน	สานควันว่อนเวียคุ่มบ้าน คลั่งขานเรื่อน

(อังคาร จันทาทิพย์, 2556)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่า อังคาร จันทาทิพย์ เลือกใช้คำที่มีเสียงของคำ ทำให้เกิดจังหวะลีลา เช่น คำว่า “ตึก ตับ ตูบ” ซึ่งเป็นสัมผัสพิเศษในกลอนแปดที่เรียกว่า “คำเทียบคู่” หมายถึง การใช้คำที่มีพยัญชนะต้นเสียงเดียวกัน 3 คำ นอกจากนี้ ยังเห็นได้ว่า อังคารมีความเคร่งครัดต่อการใช้สัมผัสในตามอย่างครูกลอนโบราณ ดังเช่น กลอนแปดที่ดีต้องมีสัมผัสใน 2 คู่ เหมือนกลอนแปดของสุนทรภู่ เช่น “ก้องไปไกลกลับสอดรับกัน” คำว่า “ไป” สัมผัสกับคำว่า “ไกล” คำว่า “กลับ” สัมผัสกับคำว่า “รับ” หรือ ในวรรคที่มีเนื้อหาว่า “งายเร่งรัว ครวเร่งเร้า เต่าไฟร้อน” คำว่า “รัว” สัมผัสกับคำว่า “ครว” และคำว่า “เร้า” สัมผัสกับคำว่า “เต่า” ฉะนั้น เมื่อผู้อ่านได้อ่านกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ ก็พบว่า มีความไพเราะจากเสียงของคำ ตลอดจนมีความไพเราะจากจังหวะลีลา ด้วยเหตุนี้กวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ จึงเป็นผลงานสร้างสรรค์จนได้รับเลือกให้ได้รับรางวัลวรรณกรรมยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน หรือรางวัลซีไรต์ถึง 2 ครั้ง

นอกจากนี้ยังพบว่า อังคาร จันทาทิพย์ ได้ใช้เสียงของคำให้เกิดเป็นจังหวะลีลาชวนน่าอ่าน ทำให้กวีนิพนธ์มีความไพเราะ กวีมีการแสดงชั้นเชิงทางกวี ที่ประกอบด้วยความงาม ความไพเราะและจังหวะลีลาที่คล้ายกับเสียงดนตรี ทำให้มีสุนทรียภาพตามแบบกวีนิพนธ์ไทยแต่โบราณ ดังเนื้อความว่า

สาดแสงไฟไหม้ลามคินตื้นตระหนก	โถงงานเลี้ยงเรื้อรกเอียนอบร่ำ
เหม็นเลอะอวลเมรัยผองนางรำ	แผ่หงาย-คว่ำ จ่อมเมานอนเคล้าคละ
เครื่องปรุงแต่งสร้างทรงไม่หลงเหลือ	คูอิหลักอิเหลือ อีเหละเชลชะลชะ
หลับ กรน บ่น เพ้อ เรอระ	เกะกะ เกยกายกอดก่ายกัน

(อังคาร จันทาทิพย์, 2552)

ในเนื้อความข้างต้นจะพบว่า อังคาร จันทาทิพย์ มีการใช้เสียงของคำได้อย่างน่าสนใจ ดังในวรรคที่ว่า “คูอิหลักอิเหลืออีเหละเชลชะ” และ “หลับ กรน บ่น เพ้อ เรอระ” และวรรคที่น่าสนใจที่สุดคือวรรคที่ว่า “เกะกะ เกยกายกอดก่ายกัน” เห็นได้ว่า อังคารมีการใช้พยัญชนะเสียง “ก” ทุกคำเพียงแต่ต่างสระกัน สัมผัสพิเศษในกลอนแบบนี้ ในทางกวีนิพนธ์ไม่มีศัพท์บัญญัติว่าคืออะไร มีการบัญญัติเพียงว่า ถ้าคำในวรรคที่มีพยัญชนะเสียงเดียวกันเรียงติดกัน 5 คำ เรียกว่า “คำเทียบรถ” เช่น “ลองครุ่นคิดถึงอ้อมอกอันอบอุ่น” การใช้คำที่มีพยัญชนะเสียง “ก” ทั้ง 7 พยางค์ จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงชั้นเชิงทางกวีของอังคาร จันทาทิพย์ว่ามีความสามารถเทียบเท่ากับกวีในยุคก่อนของไทย

1.3 กลวิธีการใช้โวหารภาพพจน์ โวหารภาพพจน์เป็นมรดกทางกวีนิพนธ์ที่ได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่สมัยโบราณ ดังที่ ดวงมน จิตรจันทน์ (2543) อธิบายว่า เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่สำคัญอย่างหนึ่ง

ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบ ทำให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์และเกิดจินตนาการ ตามวัตถุประสงค์ที่กวีต้องการ ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกนึกคิด ความฝันหรือความรู้ให้กว้างขวางและลึกซึ้งมากขึ้น โดยการเปรียบสิ่งนั้นกับสิ่งนี้ด้วยการนำเอาสิ่งรอบตัวมาเปรียบเทียบด้วยการใช้ถ้อยคำและวิธีการต่าง ๆ ซึ่งในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ มีการใช้โวหารภาพพจน์อยู่ 4 วิธี ได้แก่

1.3.1 อุปลักษณ์ (Metaphor) เป็นการเปรียบเทียบในสิ่งสองสิ่งที่มีลักษณะคล้ายกันเพื่อให้เกิดการสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน และเพื่อให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการที่กว้างไกล วิธีการเปรียบเทียบแบบอุปลักษณ์กวีมักใช้คำว่า เป็น คือ ในการบ่งชี้การเปรียบเทียบ ดังความว่า

ความรักคือบทกวีของชีวิต	พ่อประคิดประดอยถ้อยคำได้
ลึกซึ้งทรงจำสัมผัสใจ	สัมผัสในคือลูกพันผู้ร้อย
	(อังคาร จันทาทิพย์, 2562)

จากตัวอย่างข้างต้นเห็นได้ว่า อังคาร จันทาทิพย์ มีการใช้อุปลักษณ์ในการเปรียบเทียบดังเช่นในวรรคแรกของกลอนที่มีเนื้อหาว่า “ความรักคือบทกวีของชีวิต” มีการใช้คำบ่งชี้คือคำว่า “คือ” เปรียบเทียบความรักกับบทกวี ทำให้เห็นว่าความรักเป็นสิ่งที่มีความงดงามสำหรับชีวิต เป็นเสมือนบทกวีที่เกิดจากการเรียงร้อย เมื่อเรียงร้อยดีด้วยสัมผัสนอกและสัมผัสใน ก็จะเกิดความไพเราะ ความละมุน ความอ่อนหวาน ทำให้เกิดความซาบซึ้งกินใจ

1.3.2 บุคลาธิษฐาน (Personification) เป็นการเปรียบเทียบที่นำเอาความรู้สึกนึกคิด จิตใจและเป็นกิริยาอาการของมนุษย์ไปใช้ในสรรพสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทำให้ดูเหมือนว่าสรรพสิ่งเหล่านี้ แสดงอาการกิริยาหรือมีความรู้สึกนึกคิดคล้ายมนุษย์ ซึ่งในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ ปรากฏการใช้บุคลาธิษฐาน ดังเนื้อความว่า

ปราสาทหินรำไห้	สะอื้นวิหาร
ปัจจุบันบั้นอดีตราน	รากเหง้า
ถือครองอนาคตกาล	สีกร่อน
กรรมสิทธิ์เหนือความเศร้า	โศกทิ้งโบราณสถาน
	(อังคาร จันทาทิพย์, 2556)

เห็นได้ว่าอังคาร จันทาทิพย์ ได้มีการใช้บุคลาธิษฐานในการเปรียบเทียบ โดยได้กล่าวถึงปราสาทหินพระวิหารให้มีอาการกิริยาเศร้าโศก รำไห้และสะอื้น เพราะเป็นผลมาจากกรณีพิพาทระหว่างไทยกับกัมพูชาที่ต่างก็อ้างกรรมสิทธิ์เหนือปราสาทหินแห่งนี้ โดยลิ้มไปว่า อันที่จริงแล้ว ปราสาทหินควรจะเป็นสมบัติของทั้งสองประเทศ การอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนทำให้เกิดความวุ่นวาย มีสงครามเกิดขึ้นจนทำให้ชาวบ้านทั้งสองประเทศเดือดร้อน ฉะนั้น อังคารจึงใช้บุคลาธิษฐานเปรียบเทียบว่า “ปราสาทหินรำไห้ สะอื้นวิหาร” ซึ่งนำอาการกิริยาของมนุษย์มาเปรียบเทียบให้ปราสาทหินมีความรู้สึกเหมือนว่ามีชีวิต

1.3.3 การกล่าวอ้างถึง (Allusion) เป็นกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่มีมาแต่โบราณ เป็นการนำเอาเรื่องราวในนิทาน ตำนาน วรรณคดีเรื่องอื่น ตัวละครหรือวรรณคดีของวรรณคดีเรื่องอื่น บุคคลในประวัติศาสตร์ สถานที่หรือเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์มาอ้างถึง ซึ่งในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ มีการใช้โวหารภาพพจน์การอ้างถึง ดังเนื้อความว่า

บัดนี้จักกล่าวเบื้องเรื่องนิทาน	ลำพืนขานเรื่องเคยแว้ก่อนเก่าว่า
สีโห สังก์ สิ้นไซ สุมณฑา	โชคชะตาพาร้างห่างบ้านเรือน
	(อังคาร จันทาทิพย์, 2556)

จากตัวอย่างข้างต้น อังคารได้มีกล่าวอ้างถึงตัวละครที่ปรากฏในเรื่องสิ้นไซ ซึ่งเป็นวรรณกรรมเอกของลาวล้านช้างทั้งสองฝั่งแม่น้ำโขง ตัวละครที่ถูกกล่าวถึงได้แก่ สีโห พระสังข์ สังก์ศิลป์ชัย หรือสิ้นไซ และ

พระเจ้าอาสุมนททา ซึ่งเป็นน้องสาวของพระบิดาของสินไซ ที่อังการกล่าวถึงตัวละครเหล่านี้เนื่องจากมีความผูกพันกับเรื่องราวที่เคยได้ยินผ่านกลอนลำมาตั้งแต่เป็นเด็ก และเนื้อหาของเรื่องสินไซมีความคล้ายคลึงกับชีวิตของอังการเอง คือการพลัดพรากจากบ้านเกิดเมืองนอน ด้วยโชคชะตาลิขิตให้

1.3.4 สัญลักษณ์ (Symbol) เป็นการเรียกชื่อสิ่งต่าง ๆ โดยไม่มีการเรียกแบบตรง ๆ หากแต่ใช้คำอื่นเรียกแทน ทำให้เกิดการเปรียบเทียบและการตีความหมายอีกระดับหนึ่ง ตัวอย่างภาพพจน์สัญลักษณ์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังการ จันทาทิพย์ ชุด “ระหว่างทางกลับบ้าน” ดังเนื้อความว่า

ใครเป็นอื่น แล้วใครไม่เป็นอื่น   ใครสมุพิน จุดไฟลามไหม้บ้าน
ขับเคลื่อนโลกกระพือลมอุตมการณ์   นานต่อนาน รักต่อรักหักพังลง
(อังการ จันทาทิพย์, 2562)

อังการ จันทาทิพย์ มีการใช้สัญลักษณ์ของความรุนแรง ซึ่งเป็นปัญหาความไม่สงบใน 3 จังหวัดภาคใต้ อังการใช้คำว่า “สมุพิน” และ “จุดไฟ” เป็นสัญลักษณ์เชิงคำถามว่า ใครเป็นคนก่อความวุ่นวายใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ การสมุพิน และจุดไฟ เป็นคำที่มีความหมายโดยนัย ในขณะเดียวกันก็เป็นสัญลักษณ์ที่ผู้อ่านต้องตีความหมายที่แฝงอยู่ การใช้สัญลักษณ์ในกวีนิพนธ์ของอังการ เป็นเพียงต้องการนำเสนอให้เห็นปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นใน 3 จังหวัดภาคใต้

กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังการ จันทาทิพย์ แสดงให้เห็นถึงชั้นเชิงฝีมือของกวีที่มีความชำนาญสมกับการเป็น “ช่างแห่งคำ” และมีความโดดเด่นในด้านการสรรคำ ดังจะเห็นได้ว่า อังการได้นำคำต่าง ๆ มาเรียงร้อยเพื่อเล่าเรื่องได้อย่างมีเอกภาพ มีการใช้เสียงของคำและภาพเชื่อมโยงกัน เช่น การใช้เสียงคำแสดงกริยาอาการให้เห็นภาพ เช่น “ตึก ตับ ตูบ ยุบ ยก ตกกระทั่ง” หรือ “หลับ กรน บ่น เพ้อ” ที่เป็นจังหวะสอดคล้องกับภาพที่จะตามมา กลวิธีทางวรรณศิลป์ยังมีความโดดเด่นของอังการ คือการนำคำสแลงมา เรียงร้อยในเชิงการล้อเลียนสังคมยุคใหม่ เช่น คำว่า แอ็บ คริคริ อีอิ กรู จุงเบย เด่ว ซึ่งเป็นพลวัตของการสรรคำที่มีการนำคำสมัยใหม่มาใช้ให้เกิดความหมาย นอกจากนี้กลวิธีการเล่าเรื่องผ่านกวีนิพนธ์ของอังการ จันทาทิพย์ ยังปรากฏให้เห็นการนำเสนอภาพความเป็นอื่นที่ปรากฏในกวีนิพนธ์อย่างหลากหลาย ทำให้เห็นพลังของกลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการเล่าเรื่องที่ปรากฏในสังคมและมีส่วนช่วยสนับสนุนภาพความเป็นอื่นให้เด่นชัดขึ้น

2. ภาพความเป็นอื่นที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังการ จันทาทิพย์

กวีนิพนธ์สมัยใหม่เป็นงานประณีตศิลป์เชิงสร้างสรรค์ ที่ไม่ได้แต่งขึ้นมาเพื่อให้เกิดสุนทรียภาพเท่านั้น หากแต่กวีในปัจจุบันมีความพยายามในการนำเสนอมุมมองที่ตนพบเห็น เช่น บันทึกสภาพสังคม วัฒนธรรม ประชาชาานิยม ปรากฏการณ์ทางสังคม วิธีคิดเชิงนโยบายของรัฐที่มีต่อคนกลุ่มต่าง ๆ จุดเด่นของกวีนิพนธ์สมัยใหม่อีกประการหนึ่ง คือการเพ่งเล็งไปยังชนกลุ่มน้อย กลุ่มคนด้อยอำนาจ ด้อยโอกาส ด้อยการศึกษา ด้อยการเข้าถึงทรัพยากร ภาพของกลุ่มคนเหล่านี้มักปรากฏให้เห็นในผลงานกวีนิพนธ์สมัยใหม่ คำศัพท์ที่สำคัญที่ใช้เรียกกลุ่มคนเหล่านี้ คือ “คนอื่น” หรือ ความเป็นอื่นในสังคม ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาเป็นแนวคิดหลักในการศึกษาครั้งนี้

แนวคิดเรื่องความเป็นอื่น (The otherness) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาและสังคมวิทยาที่ใช้ศึกษาการไม่เข้าพวกหรือการถูกผลักออกจากพวก ดังที่ บรูม หงษ์สุวรรณ (2554) อธิบายว่า แนวคิดเรื่องความเป็นอื่นเป็นแนวคิดเชิงอำนาจที่เกิดขึ้นในทุกสังคมวัฒนธรรม แนวคิดดังกล่าวนี้มีความสัมพันธ์กับแนวคิดวาทกรรม ความรู้และอัตลักษณ์ ซึ่งเชื่อมโยงการช่วงชิงความหมายและการสร้างความหมายให้กับสิ่งต่าง ๆ ด้วยมุมมองของการตั้งคำถามว่า คนเหล่านี้เป็น “คนพวกเดียวกับเรา” หรือเป็นคนอื่นในดินแดนของเรา อีกทั้ง Huspek และ Gary (1997) เสนอว่า ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับ “คนอื่น” คนอื่นอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ นั่นก็คือ อำนาจไม่สามารถดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ แต่อำนาจต้องสร้าง “คนอื่น/

ความเป็นอื่น” ให้เกิดขึ้นมาพิทักษ์รักษาความเป็นตัวตนของเขาเหล่านั้นให้บริสุทธิ์เอาไว้ ด้วยเหตุนี้ จุดมุ่งหมายของอำนาจจึงเป็นการกระทำให้ “คนอื่น” ถูกมองเห็น เช่น คนบ้า คนจิตเพศ คนที่มีพฤติกรรม เบี่ยงเบน ชาวเขา คนไร้อารยธรรม คนป่า คนด้อยพัฒนา ซึ่งคนกลุ่มเหล่านี้ถูกมองเห็นและทำให้เป็นคน ที่เด่นชัดมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การชี้ให้เห็นความไม่เท่าเทียมกันในชีวิตของมนุษย์ว่า มนุษย์นั้นต่างกันอย่างไร ทำไมมนุษย์บางกลุ่มถึงถูกกระทำ ถูกเอาเปรียบ ถูกกดขี่ข่มเหง มีความเหลื่อมล้ำ มีการใช้อำนาจและสิทธิ พิเศษเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเพศ อายุ วัย เชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา ภาษา ชนชั้นและฐานะ (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2543)

ในผลงานกวีนิพนธ์สมัยใหม่ของกวีบางคน มักมีการนำเสนอภาพความเป็นอื่นให้ผู้อ่านได้เห็นอยู่ เสมอ อาจเป็นความจงใจที่ผู้แต่งต้องการนำเสนอให้เห็นปัญหาบางอย่างที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ดังเช่น ผลงาน กวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษา เห็นได้ว่า อังคารมีความพยายามนำเสนอให้เห็นความ เป็นอื่นในหลากหลายรูปแบบ ดังเช่น ความเป็นอื่นในด้านพื้นที่ ความเป็นอื่นในเมืองใหญ่ ความเป็นอื่นใน เิงนโยบายของรัฐ ความเป็นอื่นในด้านภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำหน้าที่อธิบายภาพของ ความเป็นอื่นในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ให้กระจ่างขึ้น เพื่อให้เห็นถึงคนอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องการพื้นที่ และมีตัวตนในสังคม ดังรายละเอียดที่ผู้วิจัยจะอธิบายดังนี้

2.1 อำนาจรัฐกับกระบวนการทำให้ชนกลุ่มน้อยให้เป็นคนอื่น ชาติ (Nation) ในทางรัฐศาสตร์ หมายถึงผู้คนหรือกลุ่มคนที่อาศัยอยู่รวมกันบนดินแดนใดดินแดนหนึ่ง การรวมกลุ่มของผู้คนทำให้เกิดความ เป็น “ชาติ” มีการแบ่งคนเป็นกลุ่มใหญ่ กลุ่มน้อย กลุ่มกระแสหลัก กลุ่มกระแสรอง หรือกลุ่มนอกกระแส เช่น ชนกลุ่มน้อย (Minority Group) ที่หมายถึง กลุ่มคนซึ่งถูกกำหนดโดยขนาดหรือส่วนของประชากรว่ามี จำนวนน้อยกว่าประชากรส่วนใหญ่ กล่าวคือเป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งมีแบบวัฒนธรรมย่อยอยู่ภายในสังคมใหญ่ ชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ มีเอกลักษณ์หรือพันธะผูกพันด้วยเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนาหรือลักษณะอื่น ๆ ทางวัฒนธรรมที่เห็นได้ชัดเจนว่าต่างไปจากชนกลุ่มใหญ่ของสังคม และได้รับการเลือกปฏิบัติไม่เท่าเทียมกับ ชนกลุ่มใหญ่ (อมรา พงศาพิชญ์, 2542)

ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยส่วนมาก มักเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่รวมกันในพื้นที่ห่างไกล เช่น บนดอยในหุบเขา ในป่าลึก หรือเกาะที่อยู่ห่างไกลจากชายฝั่ง ชนกลุ่มน้อยเหล่านั้น ในนิยามความหมายของ รัฐ คือ ชนเผ่าหรือคนต่างชาติพันธุ์ที่อาศัยรวมกันกับเผ่าอื่นที่มีจำนวนมากกว่า ไม่ใช่/ไม่เป็น “คนไทย” ตามกฎหมาย เป็นคนที่อพยพมาจากประเทศอื่นที่ไม่ใช่คนไทยดั้งเดิม ไม่ได้มีสัญชาติไทยแต่เข้ามาอาศัยอยู่ ในประเทศไทยชั่วคราว หรือมีจำนวนน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับชนกลุ่มใหญ่ในประเทศไทย เป็นกลุ่มที่มีความ แตกต่างจากชนกลุ่มใหญ่ในด้านเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี อุดมการณ์ทาง การเมือง สภาพทางภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน

ในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ ได้มีการนำเสนอภาพของชนกลุ่มน้อยที่มีความเป็นอื่นใน ดินแดนที่เรียกว่า แผ่นดินเกิดของตนเอง เนื่องจากนโยบายรัฐที่ออกมากำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ ดังเช่น การ ขับไล่ชาวเขา ชาวดอยที่ไร้สัญชาติออกจากเขตป่าสงวน การไม่รับรองสิทธิของชนกลุ่มน้อยที่ไม่มีบัตร ประชาชน การกำหนดและขยายเขตพื้นที่ป่าสงวนให้กว้างออก การแยกคนออกจากป่าที่เป็นแผ่นดินที่อยู่ อาศัยมาตั้งแต่บรรพบุรุษ นโยบายการกระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยว เพื่อนำเม็ดเงินเข้ามาพัฒนาส่วนกลาง มากกว่าพัฒนาชีวิตชนกลุ่มน้อยเจ้าของพื้นที่ ภาพความเป็นอื่นเหล่านี้เป็นความขัดแย้งระหว่างอำนาจรัฐกับ คนตัวเล็กตัวน้อยที่ด้อยพลัง ด้อยอำนาจและด้อยโอกาส เมื่ออังคาร จันทาทิพย์ได้เดินทางไปประสบพบเห็น จึงนำภาพเหล่านั้นมานำเสนอให้เห็นการถูกเอาเปรียบและการเลือกปฏิบัติจากรัฐอย่างขาดความไม่ เท่าเทียม ดังที่อังคาร ได้นำเสนอในบทกวีชื่อ “เรื่องเล่าของคนเคยมาอันดามัน” ความว่า

มอแกน, อูร์กลาไว้ยให้โหยร่ำ	เรือระกำเรือปลาจึกไม่จากท่า
ลอยเคราะห์รับเคราะห์เกาะแนวนคา	เตือดป่าช้าป่าหลวร้อนเปลวไฟ
คนมีชีวิต คนตายไปไร้ที่อยู่	ทุกฤดูล้วนมรสุมรุมเร้าใส่
คนไม่เคยคิดครอบครองต้องคืนใคร	ทะเลหลวงห้วงน้ำใหญ่เต็มไม่เต็ม
ถ้ากระดุกสุสานบรรพบุรุษ	ไม่ทันขุดย้ายออกตอกเสาเข็ม
เลือดเนื้อตัวตนคนน้ำเค็ม	ถูกทะเลล้มเหลือความทุกข์เป็นยุคทอง
ผสานผสมลมทะเลโหมเห่คลื่น	เสียงสะอื้นแว่วไหวภายในห้อง
โรงแรมสร้างเหนือสุสานการจำจอง	เรื่องเล่าของคนเคยมาอันดามัน

(อังคาร จันทาทิพย์, 2562)

อังคาร จันทาทิพย์ได้นำเสนอภาพชาวมอแกน หรือ ชาวอูร์กลาไว้ย ที่อาศัยอยู่ในชายฝั่งทะเลอันดามัน ในหมู่เกาะสุรินทร์ หาดราไว้ย พังงา ภูเก็ต ซึ่งเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง ชาวมอแกน คือชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในชายฝั่งทะเลอันดามันตั้งแต่บรรพบุรุษ มีอาชีพการทำประมงหล่อเลี้ยงชีวิต รักในความสงบ ไม่ค่อยติดต่อกับกลุ่มคนภายนอก ไร้สัญชาติ ไร้เชื้อชาติ ประเทศไทยไม่ได้รับรองว่าเป็นพลเมืองไทย ต่อมาในยุคหนึ่ง รัฐบาลได้กระตุ้นเศรษฐกิจด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การลงทุนอุตสาหกรรม การส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ และการกระตุ้นการท่องเที่ยวให้ชาวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทย

นโยบายการท่องเที่ยวที่รัฐได้กระตุ้น ทำให้เกิดผลกระทบกับชาวมอแกนเป็นอย่างมาก เนื่องจากรัฐเปิดให้มีการสัมปทานชายหาดที่สวยงามในชายฝั่งอันดามัน เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงมีการเผชิญหน้าระหว่างชาวมอแกน ที่เป็นพื้นเมืองเดิมและอำนาจรัฐ ในท้ายที่สุด ชาวมอแกนก็ไม่สามารถทัดทานอำนาจรัฐได้ เนื่องจากรัฐบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้น ทำให้เห็นว่า ชาวมอแกนมีความเป็นอื่นจากอำนาจรัฐที่มองว่าพวกเขาไม่ใช่คนไทย พวกเขาไม่ได้เป็นเจ้าของชายหาดและไม่ได้ถือครองกรรมสิทธิ์ใด ๆ ตามกฎหมาย ดังนั้นนายทุนที่สัมปทานชายหาดได้จึงทำการขับไล่ชาวมอแกนออกจากพื้นที่ที่อาศัยมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีโครงการสร้างโรงแรมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่ของชนพื้นเมืองเดิม มีการตอกเสาเข็มเพื่อสร้างโรงแรมในบริเวณสุสานบรรพบุรุษของชาวมอแกน ดังความตอนหนึ่งว่า “ถ้ากระดุกสุสานบรรพบุรุษ ไม่ทันขุดย้ายออกตอกเสาเข็ม” คำว่า “ถ้ากระดุก” “สุสานบรรพบุรุษ” คือ กลวิธีการใช้คำที่ทำให้ผู้อ่านเห็นภาพความอ่อนแอที่ชาวมอแกนถูกกระทำจากผลพวงของอำนาจรัฐ แม้ว่าถ้ากระดุกในสุสาน เป็นสัญลักษณ์ของการบุกเบิกพื้นที่ หรือเปรียบเจ้าของพื้นที่ดั้งเดิม แต่ก็ไม่สามารถทัดทานอำนาจรัฐได้ เห็นได้ว่า คำที่อังคารใช้มีความหมายสื่อถึงภาพเหล่านี้ที่อังคารได้นำเสนอผ่านกวีนิพนธ์ล้วนทำให้เห็นว่า ชาวมอแกนเป็นคนชายขอบที่เป็น “คนอื่น” ในดินแดนของตนเอง การด้อยอำนาจในการต่อสู้ต่อรอง ทำให้พวกเขาต้องย้ายถิ่นฐานออกไปจากมาตุภูมิของตนเอง โดยที่รัฐไม่ได้เตรียมพื้นที่อยู่อาศัยไว้รองรับ ทำให้เห็นความไม่เท่าเทียมและการถูกเอารัดเอาเปรียบจากนโยบายของรัฐได้อย่างชัดเจน

ในบางกรณี อำนาจรัฐเป็นกระบวนการที่สำคัญที่ทำให้ชนกลุ่มน้อยเป็น “คนอื่น” ในเชิงพื้นที่ ดังเช่น กรณี การแยกคนออกจากป่าด้วยนโยบายของรัฐที่กำหนดเขตพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ได้มีการนำเสนอภาพอำนาจรัฐที่ทำให้คนในพื้นที่ดั้งเดิมกลายเป็น “คนอื่น” ดังในกรณีชาวกะเหรี่ยงบางกลอย ที่นำเสนอผ่านกวีนิพนธ์ของอังคารเรื่อง “ถูกบังคับให้สูญหายจากบ้านที่เขาพยายามปกป้อง” ซึ่งรวมอยู่ในกวีนิพนธ์ชุด “ระหว่างทางกลับบ้าน” ซึ่งได้รับรางวัลซีไรต์ในปี พ.ศ. 2562 ที่ผ่านมา อังคารได้นำเรื่องราวของบิลลี่ หรือ นายพอลละจี รักจงเจริญ ซึ่งเป็นหนุ่มนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งบ้าน โป่งลึก-บางกลอย อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี ที่ถูกบังคับให้สูญหายในช่วงเวลาแห่งการต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวบ้านบางกลอย ดังความว่า

เขาถูกผู้บังคับให้สูญหาย
 เจ็บและเบาไฟเท่านั้นสิ้นสะเทือน
 มรสุมคลุมขุนเขาตะนาวศรี
 เขาและเจ็บเหยียบอย่างกลางหัวใจ
 แต่รุ่นปู่อยู่ก่อนมือถือกฎหมาย
 ปากกับคนสัมพันธ์เยี่ยงฉันทมิตร
 ป่า น้ำอยู่ วิถีชีวิตอยู่
 คนกับคนบาดหมางกลางมมมมม

ยิ่งกว่านิยายขยายนิยามความป่าเถื่อน
 ที่รอยเกลื่อนซากปรักแล้วจากไป
 หลังน้ำตาจนไม่มีที่จะไหล
 บังคับใครสักคนต้องสูญร่องรอย
 ชั่วคืนกลายเป็น “บุกรุก” ซ้ำถูกผิด
 “ขุนเขา” ใครคิดจะถือครอง
 ผู้ปกป้องต้องต่อสู้ผู้ปกป้อง
 สูญครรลองสิ้นเยื่อไม่เหลือใย
 (อังคาร จันทาทิพย์, 2562)

จากตัวอย่างกวีนิพนธ์ข้างต้น แสดงให้เห็นว่า อังคารพยายามนำเสนอเรื่องราวของบิลลี่ หรือ นายพอละจีรักจงเจริญ ดังเนื้อความว่า “เขาถูกผู้บังคับให้สูญหาย ยิ่งกว่านิยายขยายนิยามความป่าเถื่อน” ซึ่งบิลลี่เป็นหนึ่งในแกนนำเรียกร้องสิทธิจากรัฐบาล ในปี พ.ศ. 2539 ชาวกะเหรี่ยง “บางกลอย” ถูกกล่าวหาว่าเป็นคนต่างด้าว และไม่มีที่ทำกิน จึงย้ายกลับไปทีเดิม กระทั่งเกิดยุทธการตะนาวศรี มีการเผาบ้านเรือนชาวกะเหรี่ยง 98 หลัง และการปรากฏตัวของ “ปู่คออี้” ขณะนั้นอายุ 100 ปี เคลื่อนไหวต่อสู้ในศาลปกครองมาหลายปี ระหว่างการต่อสู้คดีความ “บิลลี่ พอละจี รักจงเจริญ” หลานชายของปู่คออี้ ได้หายตัวไปอย่าง ไร้ร่องรอยในเดือน เมษายน พ.ศ. 2557 ต่อมาศาลปกครอง มีคำวินิจฉัยว่าบ้านบางกลอย เป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิม และการกระทำของเจ้าหน้าที่เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ปฏิบัติตามมติ คณะรัฐมนตรี 3 สิงหาคม 2553 และให้ยุติการจับกุม แต่ชาวกะเหรี่ยงไม่สามารถกลับเข้าพื้นที่ของบรรพบุรุษได้ เนื่องจากไม่มีเอกสารสิทธิในการครอบครองพื้นที่ สร้างความผิดหวังให้กับปู่คออี้ ซึ่งอยากกลับไปตายบ้านเกิด แต่ไม่เป็นเช่นนั้น โดยปู่คออี้ เสียชีวิตเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2561

เรื่องราวเหล่านี้ได้นำเสนอผ่านมุมมองของกวี ซึ่งได้นำเสนอภาพความเป็น “คนอื่น” ในแผ่นดินเกิดของตนเอง อำนาจรัฐเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความเป็นอื่นให้กับชาวกะเหรี่ยงบ้านโป่งลึก-บางกลอย วิถีชีวิตที่ดำรงอยู่คู่กับป่า ป่าพึ่งคน คนพึ่งป่า ที่เป็นวิถีชีวิตที่ยึดถือมาตั้งแต่บรรพบุรุษ ตามเนื้อความว่า “แต่รุ่นปู่อยู่ก่อนมือถือกฎหมาย ชั่วคืนกลายเป็น “บุกรุก” ซ้ำถูกผิด” แต่ในระยะต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยอำนาจรัฐ โดยการกำหนดเขตป่าสงวน ซึ่งมีป่าต้นน้ำ จึงมีการแยกคนท้องถิ่นออกจากป่า มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มข้น บังคับให้คนในพื้นที่ออกจากป่า ด้วยเหตุผลของรัฐที่จะนำป่าแก่กระเจานขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก ทางธรรมชาติ ดังนั้นรัฐจึงต้องจัดระเบียบป่าให้เรียบร้อย จึงเกิดการเผชิญหน้าระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชนกลุ่มน้อยดั้งเดิมที่อาศัยพื้นที่นี้มาตั้งแต่บรรพบุรุษ จะเห็นว่า ชนกลุ่มน้อยอย่างชาวกะเหรี่ยงบางกลอย คือคนชายขอบที่มีความเป็นอื่น เนื่องจากไร้สัญชาติ และยังได้รับผลกระทบกับนโยบายรัฐอีกด้วย อังคาร จันทาทิพย์ เปรียบเสมือนคนที่สะท้อนปัญหาให้รัฐเห็นถึงความสำคัญของชนกลุ่มน้อย ซึ่งในสายตาของรัฐเอง ได้นิยามความหมายพวกเขาให้เป็น “คนอื่น”

2.2 สังคมพหุวัฒนธรรมกับการนำเสนอภาพต่างคนต่างเป็นอื่น สังคมที่เป็นพหุวัฒนธรรม (Cultural Pluralism) คือ สังคมที่มีความหลากหลายทางภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดังเช่น ประเทศที่เกิดขึ้นใหม่หลาย ๆ ประเทศ เช่น สิงคโปร์ ฮองกง ออสเตรเลีย แคนาดา นิวซีแลนด์ ประเทศที่เกิดขึ้นใหม่เหล่านี้มักเป็นรัฐพหุวัฒนธรรม เพราะประเทศเหล่านี้เกิดขึ้นภายหลังการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มชาติพันธุ์ และมีการยอมรับความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์ การยอมรับพหุวัฒนธรรม หมายความว่า กฎหมายและกฎระเบียบที่ใช้ในการบริหารหรือการจัดการมีลักษณะไม่เคร่งครัด เปิดโอกาสให้มีทางเลือกในการปฏิบัติการ โดยไม่มีวัฒนธรรมใดวัฒนธรรมหนึ่งครอบงำ (Dominant Culture) และวัฒนธรรมอื่นถูกครอบงำ (Subordinate Culture) ในการพิจารณาเรื่องพหุวัฒนธรรม (อมรา พงศาพิชญ์, 2542)

สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย คือ พื้นที่ทางสังคมพหุวัฒนธรรมที่สำคัญ เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม กลุ่มคนในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามใช้ภาษามลายูและภาษายาวี เมื่อย้อนอดีตไปในสมัยโบราณ พื้นที่ดังกล่าวนี้ คือ ที่ตั้งของรัฐปัตตานี ซึ่งเป็นรัฐที่มีกษัตริย์ปกครอง ในปัจจุบันนี้สามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นพื้นที่สีแดง มีกลุ่มคนก่อความไม่สงบก่อความวุ่นวาย ดังปรากฏในสื่อโทรทัศน์และสื่อออนไลน์ การเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมทำให้กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในบริเวณสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ต้องดำรงเอกลักษณ์ของตนไว้ ในขณะที่เดียวกันก็มีการปรับตัวเข้าหาคนที่ใช้ภาษาอื่น ศาสนาอื่นและวัฒนธรรมอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

เมื่อมีการก่อความไม่สงบในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐได้มีการจัดส่งทหารและตำรวจให้เดินทางไปรักษาความสงบในบริเวณดังกล่าว เช่น ไปอารักขาครูและนักเรียน อารักขาพระสงฆ์ในขณะที่ไปบิณฑบาตในหมู่บ้าน ภาพของทหารต่างถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทหารที่ไม่ใช่คนในพื้นที่ที่ถูกนำเสนอผ่านมุมมองขององค์กร จันทาทิพย์ ที่ได้นำเรื่องราวของทหารซึ่งเดินทางไปรักษาความสงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้อย่างชัดเจน ดังปรากฏในกวีนิพนธ์เรื่อง “แนวรบด้านใต้” ซึ่งรวมอยู่ในกวีนิพนธ์ชุด “หัวใจห้องที่ห้า” ความว่า

ภารกิจชายแดนใต้ใช้ไหมแม่	หวาดหวั่นแผ่มาความตายคล้ายหมอกฝน
ฤดูปรับสับเปลี่ยนกำลังพล	สะพรั่งทันท่วมอกวิตกสะท้าน
ซึ่งเทือกสันกาลาศิริที่หุบหุบ	ย้ายถิ่นฐานบ้านเคยอยู่ เปลี่ยนหมู่บ้าน
แปลกหน้ามาไกลในอีกกาล	กรุ่นเงื่อมเงาราวฉานไม่ผ่านไป
	(อังคาร จันทาทิพย์, 2556)

ภาพทหารที่เดินทางไปปฏิบัติภารกิจในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถูกนำเสนอผ่านกวีนิพนธ์ของ อังคาร จันทาทิพย์ การเดินทางจากบ้านเกิดเมืองนอนไปในพื้นที่ที่ไม่รู้จัก ทำให้เห็นภาพความเป็นอื่นในเชิงพื้นที่ อังคารใช้คำว่า “แปลกหน้ามาไกล” ซึ่งแสดงให้เห็นความเป็น “คนอื่น” ที่ได้รับคำสั่งจากส่วนกลางให้มาปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ดังกล่าว คำว่า “คนอื่น” ไม่ได้หมายถึง คนแปลกหน้าที่มาไกลเท่านั้น และในเนื้อความว่า “ซึ่งเทือกสันกาลาศิริที่หุบหุบ ย้ายถิ่นฐานบ้านเคยอยู่เปลี่ยนหมู่บ้าน” แสดงให้เห็นการพลัดถิ่นที่อยู่ ได้รับคำสั่งให้มาปฏิบัติหน้าที่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีเทือกเขาสันกาลาศิริเป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ความไม่สงบในจังหวัดเหล่านั้น การเป็นคนแปลกหน้าที่เข้ามาในพื้นที่ดังกล่าวนี้ ทำให้ทหารมีความเป็นอื่นด้านภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังเช่น ชาวบ้านที่อาศัยในพื้นที่ที่มีผู้ก่อความไม่สงบจะใช้ภาษายาวี แต่ทหารที่ไม่ใช่คนในพื้นที่ต้องใช้ภาษาไทยกลางในการสื่อสาร บางครั้งชาวบ้านไม่เข้าใจภาษาไทยกลาง จึงทำให้เห็นภาพ “ต่างคนต่างเป็นคนอื่น” นอกจากนี้ยังต่างคนต่างเป็นอื่นเรื่องศาสนา ทหารที่ไม่ใช่คนในพื้นที่ นับถือศาสนาพุทธ แต่ชาวบ้านนับถือศาสนาอิสลาม ชาวบ้านและทหารจากส่วนกลางมีวัฒนธรรมการกินที่แตกต่างกันเช่น มีการรับประทานเนื้อหมู แต่ผิดหลักศาสนาที่ชาวบ้านนับถืออยู่ ยิ่งเป็นการตอกย้ำให้เห็นภาพต่างคนต่างเป็นอื่นที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์

2.3 คนชายขอบกับภาพความเป็นอื่นที่ไม่ใช่คนอื่น คนชายขอบ (Marginal) คือ ชนกลุ่มน้อยที่มีชีวิตอยู่ห่างไกลจากศูนย์กลาง ทั้งในทางภูมิศาสตร์และสังคมวัฒนธรรม “คนชายขอบ” มักเป็นกลุ่มคนที่ถูกกีดกันและเอารัดเอาเปรียบจากคนกลุ่มใหญ่ในทางสังคม ทร์พยากร เศรษฐกิจและกลายเป็นคนกลุ่มน้อยที่ด้อยอำนาจ ด้อยโอกาสและมีการสร้างวัฒนธรรมประจำกลุ่ม ที่เรียกว่า “วัฒนธรรมชายขอบ” หากแต่เป็นวัฒนธรรมย่อยที่ไม่ได้รับการยอมรับหรือได้รับการเลือกปฏิบัติจากคนกลุ่มใหญ่ในวัฒนธรรมกระแสหลักการเรียนรู้ การปรับตัวและการดิ้นรนต่อสู้ดิ้นรนเพื่อเอาชีวิตรอดจึงอยู่ในสภาวะที่ยากลำบากกว่ากลุ่มคนกระแสหลักของประเทศ

ในด้านกระบวนการสร้างคนชายขอบนั้น มีการสร้างโดยการใช้ความหมายแบบคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) เช่น ความสูงต่ำดำขาว ความมากกับความน้อย ความเป็นศูนย์กลางกับความห่างไกล เป็นการสร้างตัวตน ด้วยการสร้างเป็นอื่น (The Otherness) ของตัวเองขึ้นมา การใช้ความหมายแบบคู่ตรงข้ามนี้เป็นกระบวนการสร้างความแปลกแยกและความเป็นอื่นต่อย่ำกว่า เป็นคนตรงข้ามกับสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2553) ฉะนั้น คนชายขอบเกิดจากอำนาจทางสังคมที่เกิดขึ้นจากแนวคิดการเปรียบเทียบจากคู่ตรงข้าม ที่มีการกีดกัน กดทับและถูกลดทอนให้ด้อยค่า ทำให้แปลกแยกจากสังคม ขาดการยอมรับนับถือจากคนกลุ่มกระแสหลัก มีสภาพชีวิตและเข้าถึงทรัพยากรอย่างยากลำบากและในที่สุดคนชายขอบเหล่านี้ได้สร้างตัวตนในแบบของเขา เพื่อให้สังคมเห็นตัวตนของพวกเขาชัดเจน

สังคมไทยในเมืองใหญ่มักปรากฏให้เห็นคนชายขอบที่มีความเป็นอื่นจากสังคมกระแสหลัก คนชายขอบเหล่านี้ถูกเรียกว่า คนชายขอบในสังคมเมือง (ปริตตา เฉลิมเผ่ากอนันต์กุล, 2544) ซึ่งเกิดจากการเติบโตของเมืองสมัยใหม่และการหลั่งไหลของคนชนบทเข้ามาอยู่ในเมือง เป็นมูลเหตุที่สำคัญมากประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในสังคมและยังส่งผลให้เกิดคนจนในเมือง คนเหล่านี้ด้อยโอกาสทำให้ไม่มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากทรัพยากรของเมือง เช่น ตำแหน่งงานที่สร้างรายได้ดี การศึกษา การรักษา สุขภาพ ที่อยู่อาศัยที่มั่นคง

กวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ ได้มีการนำเสนอภาพคนไร้บ้านที่เป็นคนชายขอบที่เร่ร่อนอยู่ในเมือง คนไร้บ้าน คือ ปัญหาทางสังคมที่รัฐควรหาทางออก อังคาร จันทาทิพย์ คือ กวีที่สะท้อนปัญหาคนไร้บ้านให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญ ไม่ว่าเหตุผลใดก็ตามที่นำไปสู่การไร้บ้าน เช่น การไม่ได้รับการยอมรับจากญาติ พี่น้องและมวลมิตร การถูกสังคมนิยามความหมายในทางลบ การถูกรัฐกีดกันกตขี่ไม่ให้ได้รับสิทธิเสรีภาพที่ควรจะได้รับ แต่คนไร้บ้านเหล่านั้นต่างมีความฝันที่อยากมีบ้าน ดังที่ปรากฏในกวีนิพนธ์เรื่อง “ในฝันของคนไร้บ้าน” ซึ่งรวมอยู่ในกวีนิพนธ์ชุด “หัวใจห้อง

ผู้ลี้ภัยทางวัฒนธรรม ความสัมพันธ์	ที่ห้า” ความว่า
กระทั่งหวังแห่งแรงกระทบ	แรงบีบคั้นให้ค้อมยอมสยบ
กระจกบางบานเปื้อนกลางเมืองใหญ่	รอยต่างเปื้อนเกินเลือนลบ กลบไม่มีติด
รูปคน นามผี มีชีวิต	อยู่ เป็น ไป แผลก เปลี่ยว ภาพเบี้ยวบิด
บ้านที่กลับไม่ได้ไปไม่ถึง	เงาวิกล บนวิกฤตธรมปิดล้อม
ใต้ทางด่วน “บาทวิถี” ประณีประนอม	หวังที่พึ่งฝันที่พึ่งยิ่งจมจ่อม
สิ้นต้นทุน สูญต้นทุนต่างเงื่อนไข	ภาพรวมหลอมลึกร่อนสีกรัก
ที่สาธารณะ ขณะคนจนตกคลัก	ไปไม่ถึงกลับไม่ได้ในกับดัก
ดูกรเรื่อรุ่งรับบ้านหลังใหม่	ศูนย์กลางกักปึกเขตครอบรวมขอบชาย
ถนน ตรอก ซอก ซอยเห็นเป็นสัญญาณ	ฝันไม่ไกลกว่านี้อยากมีบ้าน
	ปรากฏค่านสายตาอันซาชิน
	(อังคาร จันทาทิพย์, 2556)

จากตัวอย่างข้างต้น เห็นได้ว่า อังคาร จันทาทิพย์ ได้นำเสนอให้เห็นถึงภาพคนไร้บ้าน โดยใช้ คำว่า “ผู้ลี้ภัยทางวัฒนธรรม” ซึ่งเป็นการลี้ภัยสังคมคนกลุ่มใหญ่ มีการนิยามความหมายให้คนไร้บ้านอย่างหลากหลาย เช่น ผีที่มีชีวิต อาศัยอยู่ใต้ทางด่วน และบาทวิถี สนามหลวง มีการย้ายที่หลับนอนไปเรื่อย ๆ ตามแต่จะหาที่หลับนอนได้ ภาพเหล่านี้ทำให้เห็นถึงความเป็นชายขอบของสังคม ที่เรียกว่า “คนจนในเมืองใหญ่” ที่อาศัยอยู่ใต้ทางด่วน บนบาทวิถี คนชายขอบเหล่านี้มีการปรับตัวในการใช้ชีวิตในแต่ละวันมีวัฒนธรรมที่สร้างขึ้นมาจากแสดงความเป็นตัวตน เช่น คนวิกจริต คนเก็บขยะ หรือโสเภณี ที่ยืนอยู่ใต้ต้นมะขามบริเวณสนามหลวง ในบางครั้งการยอมรับจากผู้คนไม่ได้มีผลต่อการดำรงชีวิต ขอเพียงแต่มีอาหารประทังชีวิตและมีที่อยู่หลับนอนในแต่ละคืนและในวรรคที่ว่า “บ้านที่กลับไม่ได้ไปไม่ถึง” วรรคนี้แสดงความหมาย 2 นัยยะ

นัยยะแรก คือ มีบ้านอยู่ห่างไกล เดินทางกลับบ้านไม่ได้ อาจเป็นเพราะไม่มีเงินค่ารถ และอีกนัยยะหนึ่ง คือ ไม่มีบ้านให้กลับ

ภาพคนไร้บ้านเหล่านี้ คือ ภาพของความเป็นอื่น ซึ่งหมายถึงการเป็นอื่นจากคนกลุ่มใหญ่ที่มีบ้าน มีชีวิตสุขสบาย แต่คนไร้บ้านเหล่านี้ก็คือคนไทยที่เกิดในประเทศไทย ซึ่งอาจมีส่วนน้อยที่เป็นคนต่างชาติ ภาพของความเป็นอื่นจึงไม่ได้เป็นอื่นที่ห่างไกล หากแต่เป็นเพื่อนร่วมชาติของคนไทย ที่รื้อรัฐเข้ามาจัดการ ด้วยนโยบายต่าง ๆ เช่น การให้การศึกษา การสร้างอาชีพให้คนไร้บ้านมีรายได้หล่อเลี้ยงชีวิต การหาแหล่งงาน การเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาล การสร้างที่พักอาศัยที่ถูกละเลยชีวิต การหาแหล่งงาน การเข้าถึงสิทธิในการรักษาพยาบาล การสร้างที่พักอาศัยที่ถูกละเลยชีวิต นโยบายเหล่านี้ล้วนเป็นแนวทางในการสร้างให้คนไร้บ้านเป็นคนที่มีคุณภาพ ทำให้พวกเขามีเกียรติมีศักดิ์ศรี และทำให้สังคมยอมรับ

อภิปรายผล

จากการศึกษากรณีทางวรรณศิลป์และการนำเสนอภาพความเป็นอื่นในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ เห็นได้ว่า

1. กลวิธีทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์

กลวิธีทางวรรณศิลป์เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสร้างสรรค์กวีนิพนธ์สมัยใหม่ ให้เกิดความงามทางภาษาและสื่อความหมายได้ลึกซึ้ง ด้วยมีความเชื่อพื้นฐานที่ว่าคนไทยนิยมความไพเราะทางวรรณศิลป์ ซึ่งในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ พบว่า มีกลวิธีทางวรรณศิลป์ปรากฏอยู่ 3 ด้าน ได้แก่ 1) กลวิธีการสรรคำ คือ การสรรคำในลักษณะต่าง ๆ มาแต่งกวีนิพนธ์ เช่น การใช้คำซ้ำ การใช้คำเลียนเสียง การใช้คำไวพจน์ และการใช้คำสแลง 2) กลวิธีการใช้เสียงของคำ ที่ทำให้เกิดความไพเราะ เกิดจังหวะลีลาชวนให้น่าอ่านและเกิดความหมายอย่างลึกซึ้ง 3) กลวิธีการใช้โวหารภาพพจน์ ได้แก่ อุปลักษณ์ บุคลาธิษฐาน การกล่าวอ้างถึงและสัญลักษณ์ ประเด็นเหล่านี้เป็นเพียงบางตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้คัดเลือกนำเสนอ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจน สอดคล้องกับ กิระติ ณะไชย (2557) ซึ่งได้กล่าวถึงกลวิธีทางวรรณศิลป์ว่าประกอบด้วยการสรรคำ เสียงของคำและภาพพจน์ต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีความสัมพันธ์กับการส่งสารและรับสาร การสื่อความหมายจากสาร กลวิธีทางวรรณศิลป์ทำให้เข้าใจแนวคิดเรื่องการสืบสรรค์กวีนิพนธ์ ทำให้ทราบถึงความเด่น ความงามและความเฉพาะตัวของกวีนิพนธ์อีกด้วย อีกทั้งยังสอดคล้องกับ รื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (2555) ที่กล่าวว่า วรรณกรรมที่ดีย่อมประกอบขึ้นด้วยวรรณศิลป์ อันเป็นเครื่องมือที่ผู้ประพันธ์ได้อบรมบ่มเพาะจนชำนาญ และนำมาใช้ในงานวรรณกรรมใน 2 นัยยะ คือ 1) เพื่อส่งสารไปยังผู้อ่านให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้ง 2) เพื่อแสดงชั้นเชิงฝีมือทางกวี ซึ่งกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์นั้น นอกจากจะมีความโดดเด่นในด้านลีลาจังหวะที่เกิดจากเสียงของคำ ทำให้ภาพและเสียงมีชีวิต รวมถึงความโดดเด่นในด้านการเล่าเรื่องผ่านกวีนิพนธ์ ทำให้เห็นกลืนอายนิทานตำนาน วิถีความเป็นอีสาน ตลอดจนการหยิบยกประเด็นชนกลุ่มน้อย คนชายขอบเพื่อนำเสนอให้เห็นปัญหาของทรัพยากรมนุษย์ที่มีลักษณะเป็นสากลทั้งของไทยและสังคมโลก เช่น แรงงานข้ามชาติ การลี้ภัยสงครามของชาวซีเรีย บ้านของชาวโรฮิงญา เป็นต้น

2. การนำเสนอภาพความเป็นอื่นที่ปรากฏในกวีนิพนธ์ของ อังคาร จันทาทิพย์

ในประเด็นการนำเสนอภาพความเป็นอื่นในกวีนิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ เห็นได้ว่า อังคารมีความพยายามที่จะนำเสนอให้ผู้อ่านได้เห็นความเป็นอื่นในสังคมไทยให้ชัดเจน ในกวีนิพนธ์ของอังคารได้นำเสนอความเป็นอื่นใน 3 ด้าน ได้แก่ 1) อำนาจรัฐกับกระบวนการทำให้ชนกลุ่มน้อยให้เป็นคนอื่น คือ การที่รัฐใช้อำนาจการทำให้ชนกลุ่มน้อยได้รับผลกระทบ ได้แก่ ความไร้สัญชาติและขาดกรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดิน 2) สังคมพหุวัฒนธรรมกับการนำเสนอภาพต่างคนต่างเป็นอื่น เช่น ความแตกต่างระหว่างภาษาศาสนาและวัฒนธรรมทำให้เกิดปรากฏการณ์ต่างคนต่างเป็นอื่น ดังกรณีทหารอีสานเดินทางไปปฏิบัติภารกิจที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีความแตกต่างกันในด้านภาษา ศาสนาและวัฒนธรรม 3) คนชายขอบกับ

ภาพความเป็นอื่นทั้งที่ไม่ใช่คนอื่น คือ คนชายขอบที่ด้อยโอกาส ดังเช่น ภาพคนจนไร้บ้านในเมืองใหญ่ที่มี
 ความเป็นอื่นในสังคมไทย ทั้งที่เป็นคนไทยที่เกิดในแผ่นดินไทยด้วยกัน ผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับ
 อานันท์ กาญจนพันธ์ (2553) ที่กล่าวว่า ระบบวัฒนธรรมของสังคม ได้สร้างความเป็นอื่นอีกหลายประการ
 ได้แก่ คนไร้บ้าน ผู้ป่วยโรคร้ายแรงทางเพศ คนวิกลจริต คนบ้าจิตเวช เกย์ คนพิการ ชาวเขา ผู้อพยพ
 ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ชนิดหนึ่ง สิ่งสำคัญที่สุดแห่งความเป็นอื่น คือ พหุวัฒนธรรม วัฒนธรรมรองในวัฒนธรรม
 หลัก การกีดกันคนออกไปจากสังคมไปสู่ความเป็นอื่น นั้นมีความเนียนแม้แต่ผู้ถูกกีดกันก็ยินยอมรับใน
 ตำแหน่งแห่งที่ที่สังคมกำหนดให้เขา การศึกษากลวิธีทางวรรณศิลป์และการนำเสนอภาพความเป็นอื่นในกวี
 นิพนธ์ของอังคาร จันทาทิพย์ เป็นเพียงแค่การวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อให้เห็นความสำคัญของ
 คนตัวเล็กตัวน้อยที่ดำรงอยู่ในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาเปรียบเทียบกลวิธีทางวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์สมัยใหม่เล่มอื่น ๆ
2. ควรศึกษาเปรียบเทียบความเป็นอื่นในตัวบทวรรณกรรมอื่น ๆ เช่น เรื่องสั้น นวนิยาย นิทาน

ตำนาน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กีระติ ณะไชย. (2557). *ฉันทลักษณ์ในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่ : การสืบทอด การสร้างสรรค์ และความสัมพันธ์กับสุนทรียภาพทางวรรณศิลป์*. (วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- กุสุมา รักขมณี. (2534). *การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร .
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2543). *วาทกรรมการพัฒนา*. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- ดวงมน จิตรจางงศ์. (2543). *สุนทรียภาพในภาษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ศยาม.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2554). *คติชนกับชนชาติไท*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ปรีตตา เกลิมเผ่ากอนันกุล. (2544). “คำนำ”. ใน ปรีตตา เกลิมเผ่ากอนันกุล (บรรณาธิการ). *ชีวิตชายขอบตัวตนกับความหมาย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- รินฤทัย สัจจพันธ์. (2555). *สุนทรียภาพแห่งชีวิต*. กรุงเทพฯ: ณ เพชร
- สายทิพย์ นุกุลกิจ. (2543). *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: การพิมพ์พระนคร.
- สุจิตรา จงสถิตย์วัฒนา. (2541). *หวังสร้างศิลป์ นฤมิตรเพริศแพรว : การสืบทอดขนบกับการสร้างสรรค์ วรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ไทยสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2542). *ความหลากหลายทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อานันท์ กาญจนพันธ์. (2553). *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- อังคาร จันทาทิพย์. (2552). *หนทางและที่พักพิง*. กรุงเทพฯ: ผจญภัย.
- _____ (2556). *หัวใจห้องที่ห้า*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ผจญภัย.
- _____ (2562). *ระหว่างทางกลับบ้าน*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ผจญภัย.

Huspek, Michael and Gary P. Radford. (1997). *Transgressing Discourse : Communication and The voice of Other*. New York: State University of New York Press.